

FAQ

O le a tulaga mana'omia ona e faia pe a faamaonia lau siaki mo le KOVITI-19

FAQs | Version 4.0 | 19 Januari 2022

Faamatalaga tāua mo tagata ua maua i le KOVITI-19

Afai e le manino vaega o nei faamatalaga ia te oe, faamolemole valaau le Laina Vave a le Soifua Maloloina Lautele i le 1800 671 738.

Ua faamaonia lau siaki i le Siaki Vave o le Antigen (RAT) poo na maua se feau tusitusi mai le Matagaluega o Soifua Maloloina e faapea na faamaonia lau siaki o le PCR. O nisi nei o faamatalaga taua i mea mana'omia e sosoo ona e faia.

Vaai lelei lou soifua maloloina

Afai ua faamaonia lau siaki mo le KOVITI-19 e taua le vaai lelei o lou soifua maloloina ma saili se fesoasoani pe a mana'omia. If your COVID-19 symptoms worsen call your doctor or the Afai e faatele ina leaga auga o le KOVITI-19 vili lau foma'i poo le vaega tausii o le COVID@home i le 1800 973 363.

Afai ua matuā leaga tele āuga (aemaise pe a tupu faafuase'i) faata'ita'iga ua le mafai na manava pe faafaigata ona manava, pe ua e lagona o se faalavelave faafuase'i, vili selo e tolu (000) pe alu sa'o i le falema'i. Ia mautinoa na e ta'u iai ua e maua i le KOVITI-19.

Afai e mafai, e tatau ona e faamatala i se tagata lagolago e mafai ona siaki ina oe i luga o le telefoni poo le initaneti a'o e faanofotuufua.

E mafai ona e faafeso'ota'ia le vaega tausii o le COVID@home ina ia maua le lagolago mo nisi lava mana'oga tau le soifua maloloina ma le agafesoota'i.

Vave faanofotuufua mo le itiiti ifo o le 7 aso

E tatau ona e nofo ese mamao mai isi tagata. E ta'ua lenei tulaga o le nofotuufua

E tatau ona e nofotuufua i le fale poo se fale faalilililo mo le itiiti ifo o le 7 aso.

E lē tatau ona e tuua le nofoaga o e nofotuufua sei vagana ua faatonu oe e le 'auaunaga faalavelave faafuase'i (leoleo, fuimū, SES poo le taavale falema'i), 'Auaunaga o Soifua Maloloina Lautele, pe e te mana'omia tausiga faafoma'i vave.

E lē tatau ona e alu i nofoaga faitele, galuega, faelolua, ole faletalavai, aoga, poo tausii tama. E lē tatau ona e asiasi atu i se isi. E lē tatau ona asiasi atu foi nisi ia te oe. Afai o e nofo faatasi ma isi tagata, ia nofo ese mamao mai ma latou.

Na'o le pau tagata e tatau ona ulufale i lou fale o tagata tou te nonofo faatasi (o tagata fesoota'i lalata ma e mana'omia ona faanofoesea), tagata e saunia tausiga faafoma'i poo le tausiga i le fale, ma tagata i 'auaunaga tau faalavelave faafuase'i (aofia ai leoleo, fuimū, SES, poo tagata ofisa o taavale a le falema'i) i se tulaga tau faalavelave faafuase'i.

E mafai ona ou alu i fafo?

Afai o e nofotuufua i totonu o se fale e iai se togalaau/lotoā, e mafai ona e alu i fafo o lou togalaau/lotoā.

Afai o e nofotuufua i totonu o se fale mautotogi e mafai ona e alu i luma o lau faapaologa pe afai e iai.

E faapefea pe a ou mana'omia ona vaai se foma'i e uiga i se isi mea?

Afai e te mana'omia ona vaai se foma'i e uiga i se isi tulaga i lou soifua maloloina, telefoni e fai se taimi faatulagaina ma lau GP masani.

Ta'u iai latou o oe ua maua i le KOVITI-19. O le a latou faatulaga se avanoa i luga o le uepega tafailagi. You cannot go to the appointment in person. E lē mafai ona e alu tino ai e vaai le foma'i. Mo 'auaunaga faafoma'i i itula tua atu, o loo maua faamatalaga i luga o le uepisaite o le itula tua atu, ([tasafterhours.com](https://www.tasafterhours.com)) pe mafai ona e vili le Healthdirect i le 1800 022 222.

Afai ua iai sou avanoa faatulagaina e vaai ai se foma'i poo se isi foma'i polofesa (faata'ita'iga o se faatosaga poo se foma'i faapitoa), telefoni vave i latou ma ta'u iai o oe ua maua i le KOVITI-19. Latou te ta'u atu ia te oe poo se avanoa i luga o le telefoni e talafeagai pe mafai foi ona faatuai lou avanoa.

IAfai e lē mafai ona faatuai ma le saogalemu lou avanoa ma ua malie le foma'i poo isi foma'i polofesa e vaai tino ia te oe, e mana'omia ona e talanoaina ma le Soifua Maloloina Lautele. Afai e faamaonia, o le a latou talanoa atu ia te oe e uiga i faatinoga e man'aomia e faia e puipui ai isi tagata.

E faapefea pe afai ou te man'omia nisi meaa ma fualaa?

Afai e te toe mana'omia nisi meaa poo sapaalai masani o le fale, e mafai ona e talosaga i se uo, tuaoi, poo se tagata o le aiga e fesoasoani. Fai iai e tuu sapaalai i luma o le fasitepu nai lo le sau i totonu o lou fale.

E mafai foi ona e faatulaga se 'aunaga kiliva meaa. Ia maunua le fai iai e tuu meaa kiliva i fafo o lou fale. Tausisi le laititi ifo ma le 1.5mita le va (sitepu lapopoa e lua pe tolu) mai le tagata kiliva meaa

Afai e te mana'omia ona faatumu se pepa talavai, faatulaga ma lau fomai talavai masani poo le GP. Fesili pe iai se 'aunaga kiliva o lau fale talavai pe fai i se uo poo se tagata o le aiga e piki ia fualaa mo oe.

Afai e te mana'omia se fesoasoani i le kilivaina o meaa poo fualaa, vili le Laina Vave a le Soifua Maloloina Lautele i le 1800 671 738.

O afea e mafai ai ona ou tuua le faanofotuufua?

O tagata uma e mana'omia le faanofotuufua mo le ititi ifo o le 7 aso talu mai le aso na faamaonia ai lau siaki o le RAT poo le PCR. O le aso na fai ai lau siaki o le aso 0.

Afai e leai ni ou auga i le aso 7 e mafai ona e tuua le faanofotuufua.

O le a lafo atu e le Soifua Maloloina Lautele se imeli i le aso 7 o lou nofotuufua. O lenei imeli o le a iai se tusi aloa'ia o le tatala i tua mai le nofotuufua ma mafai ona faaoga ma faamaoniga o le tatalaina mai pe avea ma pepa ma'i.

Afai o loo iai pea ni auga pe a uma le 7 aso, e tatau ona e faanofotuufua mo se 3 aso faapopo mo se aofaiga o le 10 aso e nofotuufua ai.

O i latou ua tatala mai le faanofotuufua e le manaomia ona faanofoesea pe afai ua toe felata'i ma se tasi ua aafia i totonu o le latou fale, i totonu o le 1 masina talu na uma lo latou togafitiga. O i latou aafia talu na uma le 1 le masina e tatau ona toe fai siaki poo ua alia'e ni auga ma faanofoesea pea afai ua faamaonia se tasi o le aiga ua maua i le KOVITI-19.

Mo nisi faamatalaga i le tuua ai o le faanofotuufua o loo maua i le coronavirus.tas.gov.au/leaving-isolation

E tatau i tagata o loo matou nonofo faatasi ona nonofo i le fale?

Ioe, Afai ua e maua i le KOVITI-19, o tagata o loo tou nonofo faatasi i le taimi lenei ma totonu o le lua aso ae le'i alia'e ni auga pe ua faamaonia ua ma'i, o le a ta'ua i latou o tagata fesoota'i lalata.

E tatau ona logoina au tagata fesoota'i lalata

E tatau i ou tagata fesoota'i lalata ona nonofo i le fale, tusa pea afai o loo malolosi i latou. E ta'ua lea o le faanofoesea.

E tatau ona e faafeso'ota'ia ou tagata fesoota'i lalata ma ta'u iai le mea e fai.

O ai a'u tagata fesoota'i lalata?

O tagata fesoota'i lalata:

- o soo se tasi e nofo i lou fale
- soo se tasi na asiasi i lou fale i le sili atu ma le 4 itula i totonu o le 24 itula.
- pe afai na e asiasi atu i se isi fale mo le sili atu ma le 4 itula, tagata uma o lena fale.
- o le tagata fesoota'i lalata e mafai ona o se tasi foi na faaalu le 4 itula i le nofoaga lava e tasi, falefaigaluega poo se nofoaga na iai se tulaga pipisi o le faama'i.

E mafai e tagata ona faapipisi atu le KOVITI-19 i isi tagata ae le'i amata ona lagona le ma'i pe ua maua i'uga faamaonia o le siaki. E tatau ona e fesoota'i atu i tagata felata'i na e mafuta iai a'o e maua i le faama'i pipisi.

O le taimi e te faapipisi ai le faama'i e pe:

- mai le lua aso ao e le'i iloaina auga o le KOVITI-19
- lua aso ao le'i fai le siaki, lea na uma ifo e faamaonia lona i'uga.

O loo maua faamatalaga mo i latou fesoota'i lalata i le www.coronavirus.tas.gov.au/closecontacts.

O le a le mea e mana'omia oma faia e a'u tagata fesoota'i lalata?

E tatau i au tagata fesoota'i lalata ona faanofoesea vave mo le 7 aso.

- E mana'omia ona fai vave lo latou siaki (i le aso 1) ma le aso 6. E tatau foi ona fai vave se siaki pe alia'e ni auga.

Afai e faamaonia ua maua i le KOVITI-19 i se siaki o nei siaki, e tatau ona faanofotuufua vave. Afai ae faamaonia ua maua i le siaki vave o le antigen e tatau ona lesitala i'uga o latou siaki i luga o le coronavirus.tas.gov.au/testing

E mafai tagata fesoota'i valalata ona tuua le faanofoesea i le aso 7 pe afai:

- ua maua e le faamaonia i le siaki o le RAT ma
- e leai ni auga.

Faasino uma au tagata fesoota'i lalata i le coronavirus.tas.gov.au/closecontacts mo faamatalaga atoa i mea e tatau ona fai.

keep it COVID safe.

O faatagana o le faanofoesea e mafai ona saunia mo tagata fesoota'i valalata o loo galulue i vaega taua.

Mo nis faamatalaga asiasi le

coronavirus.tas.gov.au/criticalworkers pe

faafesoota'i le Business Tasmania i le 1800 440

026 pe imeli le ask@business.tas.gov.au

E faapefea tagata matou te nonofo faatasi?

Afai e faatumau pea e tagata nonofo faatasi ma seisi o aafia i le KOVITI-19 le valavala talafeagai mai se tagata faamaonia, ma o le i'uga o le siaki i le aso 6 e lē faamaonia, ma e leai foi ni auga, e mafai ona latou tuua le faanofoesea i le aso 7.

Vaai le [“how can I protect people I live with who are not a risk of severe illness”](#) mo nisi faamatalaga i le faatumauina o valavala talafeagai.

Ta'u i au agafeso'ota'i masani

E tatau ona e ta'u i au agafesoota'i masani o oe ua faamaonia lau siaki mo le KOVITI-19. E tatau i tagata fesoota'i masani ona siaki pe afai ua alia'e ni o latou auga.

O au agafesoota'i masani o tagata na fai se tou fesaga'iga i le 15 minute, pe na mafuta faatasi i le 2 itula i totonu o se nofoaga e tasi.

O au tagata agafesoota'i masani e lē o tagata mai lou fale, o lau falefaigaluega poo le aoga.

Afai e alia'e ni o latou auga, e tatau ona siaki vave ma faanofotuufa seiloga ua maua se i'uga le faamaonia o le siaki.

O tagata e faamaonia siaki i le RAT e faamautuina ua maua i le KOVITI- ma e tatau ona lesitala i'uga i le www.coronavirus.tas.gov.au/testing

O au tagata fesoota'i lalata e lē mafai ona mulimulita'i i lea fautuaga- o tagata fesoota'i lalata e tatau ona faanofotuufua mo le 7 aso.

Ta'u i lau falefaigaluega ma/poo nofoaga o a'oa'oga

Afai e te faigaluega ao e maua i le faamai pipisi, e tatau ona e ta'u i lau falefaigaluega/ofisa o oe ua faamaonia ua mau i le KOVITI-19.

O le a ta'u atu e lau falefaigaluega/ofisa i isi tagata faigaluega o loo avea ma tagata fesoo'itai i le galuega.

Afai o oe poo lau tama e auai i se nofoaga tau a'oa'oga (aoga, tausitaimaiti poo aoga amata) ao e maua i le faamai pipisi, e tatau ona e ta'u i le nofoa o a'oa'oga o oe ua maua i le KOVITI-19.

O le a ta'u atu e le nofoaga o a'oa'oga i isi tamaiti aoga ma le aufaigaluega poo ai le vaega fesoota'i i le aoga.

E faapefea ona ou puipuia tagata matou te nonofo faatasi o loo iai lamatiaga o faama'i ogaoga mai le KOVITI-19?

E taua le puipuia o tagata o tou nonofo faatasi.

E taua tele aemaise lava mo tagata o tou nonofo faatasi o loo iai lamatiaga o faama'i ogaoga.

O tagata e iai lamatiaga o faama'i ogaoga o i latou:

- e ova atu le matua ma le 70 tausaga
- o loo maua togafitiga o le puipuiga o le tino ina ua uma se suiga o se totoga o le tino.
- na su'i ponaivi i totonu o le 24 masina poo faia togafitiga mo le puipuia mai faama'i tau kanesa
- e kanesa le toto e pei o le leukaemia, lymphoma, poo le myelodysplastic syndrome, togafitia i totonu o le lima tausaga ua tuana'i.
- o loo faia le chemotherapy poo le radiotherapy.

O tagata o i tulaga lamatia pe feololo gasegase e aofia ai i latou e iai ma'i tumau (tumau-umi) e pei o le ma'i suka, gasegase o le fatu, tino puta tele, kanesa ma ma'i o fatuga'o.

Afai e te nofo faatasi ma se tasi e iai ni lamatiaga o ma'i ogaoga pe feololo mai le KOVITI-19, e sili atu lo latou (poo oe) nonofo i se isi nofoaga. Saili fatuaga mai le Soifua Maloloina Lautele i le telefoni 1800 671 738.

E faapefea ona ou puipuia tagata matou te nonofo faatasi e leai ni lamatiaga o faama'i ogaoga?

Nofo valavala

- Nofo i se isi potu ese i le mafai e te maua. 'Aloese mai nofoaga fai faatasi e pei o le umukuka po le potu malolo.
- Moe i se isi moega ma faaoga se faletaele ese pea mafai.
- Afai e tatau ona e i totonu o le potu lava lea e tasi, ia vave ona tausisi i le 1.5 mita (lua laa tetele) le vamamao ma fai se talifofoga.
- Aua le faaoga faatasi ipu, ipu malamalama, iputi, sipuni, tui, naifi, solo ie moega, pulumu fulunifo, poo isi mea faaoga ma tagata i totonu o lou fale. Aua le aai ma feinu ma i taumafataga e tasi.

Vaai lou tumama

Fufulu soo ou lima, aemaise:

- ae e te le'i alu i se potu faaoga faatasi ma isi pe tagofia ni mea o faaoga e isi tagata.
- pe a uma ona e tale, mafatua, fogi lou isu, tago i ou foliga, ulaula, tausami, ma alu i le faleese.
- la kava i taimi uma au tale ma au mafatua. Faaoga pepa solo (pe a maua), tuu sa'o pepa solo i le lapisi, ma faauma i le fufulu ai o ou lima. Afai e leai sau solosolo pepa, faaoga totonu o lou tulilima.
- Fufulu ou lima i le fasimoli ma le vai. Ia maua se fasimoli fululima lelei ma olo mo le itiiti ifo o le 20 sekone. Faamago lelei. E mafai foi ona faaoga vailaau fululima pe afai ua mama ou lima.

Faamama le nofoaga o e nofo ai

Faamama soo ia meafaitino tagofia i aso ta'itasi. E aofia ai nofoa/luga o laulau, 'au o faitotoa, paipa, fola o le faletaele ma faleese, laulau autafa o moega, telefoni, keyboards, ma tablets.

Faaoga vailaau faamama mulimuli atu ai ma vailaau fufulu siama mo le faamamaina atoa (poo se vailaau 2 i totonu o le 1). O le vailaau fufulu siama fautuaina e 1000 vaega i le miliona(ppm) o le vailaau/kolorini. Ia masani ona faaoga vailaau felesi.

Afai e iai ni feanuga, toto, poo isi siama mai le tino i luga o soo se mea faitino, fufulu lelei i le vailaau faamama ma vailaau fufulu siama ma tuu le solo i totonu o le masini tamera poo le lapisi.

Tuu ou ofu palapala ma ieafu i totonu o le masini tamera pea uma ona aveese. Fufulu ou lima pe a uma ona e tagofia ni tagamea palapala. Faaoga lau pauta tamera masani.

Fufulu ipu ma sipuni, tui, naifi. Faaoga se masini fuluipu pe mafai.

Afai e mana'o seisi e faamama lou potu, talosaga iai e fai o latou talifofoga ma faaoga totini lima e uma tia'i ae le'i ulufale atu i le potu. Fai iai e fufulu o latou lima pe faaoga se vailaau fululima ao le'i faia totinilima ma pea mae'a ona faaoga.

Aveese Lapisi

Ave talifofoga ua faaoga, solo pepa, ma isi lapisi i totonu o se tagapepa lapisi i totonu o lau paelo lapisi ona fufulu lea o ou lima. Na'o le faa tasi ona faaoga talifofoga e uma ma tia'i.

Nonoa le taga lapisi ae le'i tuua i fafo mo le aoina. Afai e leai sau 'auaunaga ao lapisi, nonoa le taga lapisi ma tuu i totonu o se lapisi u'amea pe pepa iila saogalemu se'i mafai ona e avee i le fata lapisi. Fufulu ou lima pea uma ona fai au lapisi,

E faapefea ona ou lagolagoina se tamaititi o loo faanofotuufua pe faanofoesea?

Ua fautuaina e le Matagaluega o Aoga a Tasemania auala e talanoa ai i lau tama e uiga i le KOVITI-19. E te maua i le coronavirus.tas.gov.au/families-community/schools.

Talosaga i le faiaoga a lau tama e avatu meaaoga, pepa o galuega, ma galuega fai i le fale e ala i le meli poo le meli, ma siaki pe mafai e lau tama ona auai i vasega i luga o le upega tafailagi.

Pe a lava le lelei, faaoga le nofotuufua e avee ma se avanoa e fai ai nisi mea e seasea iai sou taimi e fai, e pei o taaloga laupapa, paso, ma tusigaata.

E faapefea ona vaai lou soifua maloloina i le mafaufau?

O le popole i le maua ai i le KOVITI-19 ma feagai ai ma le faanofotuufua ma tapulaa e mafai ona maua ia lagona lavelave.

O nisi nei o fautuaga e fesoasoani ai i le vaaiga o oe.

- **Tumau le fesoota'i pea:** talanoa i uo ma tagata o aiga i luga o le telefoni pe fesoota'i e ala i imeli ma le upega o faamatalaga.
- **Vili mo se lagolago:** mafaufau pe faapefea ona e feagai ma nei tulaga faigata muamua. Faaoga auala na fesoasoani ia te oe muamua.
- **Toaga e gaioi:** saili auala e faagaioi ai lou tino ao e nofotuufua. Tusa pe e te lagona le lē malos, e taua le masani ona manava tetele ma fealua'i solo.
- **Tausisi i au faiga masani:** taumafai e fai nisi o au mea masani ona fai i aso ta'itasi. Ai i taimi masni ma tumau i lau taimi moe masani.
- **Tausami lelei:** Tausami le tele o fualaau suamalie ma fualaau 'aina.
- **Faatulaga tapulaa:** Aloese mai le faateleina ole faaogaina o le 'ava malos, tapaa, poo isi fualaau faasaina. Taumafai e faaitiitia lou faaogaina nai lo lena.
- **Saili se fesoasoani:** saili vave se fesoasoani pe afai o e popole i lou soifua maloloina i soo se auala. Vaai le lisi o 'auaunaga lagolago ma puna'oa mulimuli mai.

‘Auaunaga ma Puna’oa Lagolago

- **Lifeline Australia:** vili le 13 11 14 (24 itula i le aso, 7 aso i le vaiaso), lifeline.org.au.
O se ‘auaunaga lagolago i faafitauli e ofoina atu se lagolago vave mo se taimi puupuu i soo se taimi mo tagata o loo faafaigata ona feagai poo le nofo saogalemu.
- **Head to Health:** headtohealth.gov.au
Saunia avanoa faigofie i le tele o ‘auaunaga faasoifumaloloina i le mafaufau e aofia ai apps, polokalame i luga o le initaneti, itulau fono, ‘auaunaga o telefoni, ma puna’oa o faamatalaga faatekinolosi.
- **Beyond Blue:** telefoni **1800 512 348** (24 itula i le aso, 7 aso i le vaiaso).
coronavirus.beyondblue.org.au
- **Headspace:** telefoni 1800 650 893 (9:00 am i le 1:00 am, fitu aso o le vaiaso),
headspace.org.au/eheadspace
Lagolago ma faufautua i luga o le upega tafailagi ma itulau talanoa mo i latou 12 i le 25 tausaga, latou aiga ma uo.
- **Tasmanian Mental Health Helpline:** telefoni 1800 332 388 (24 itula i le aso, 7 aso i le vaiaso).
Mo fautuaga tau soifua maloloina i le mafaufau, suesuega, ma faasinoga. O le ‘auaunaga e faafaigaluegaina tagata foma’i i le mafaufau mai le nuu o loo mafai ona maua ou faamatalaga ma fuafua le gaoiga talafeagai, mo se faataitaiga:
 - faasino oe i le vaega o le Soifua Maloloina i le Mafaufau o le Nuu i totonu o le tou pito
 - faasino oe i se vaega Tali atu i Faafitauli tau Soifua Maloloina i le Mafaufau o loo avanoa i taimi faigaluega faaopopo, fitu aso i se vaiaso.
 - saunia faamatalaga o fesoota’iga mo se isi ‘auaunaga atonu e sili atu ona talafeagai mo oe.
- **Mensline:** telefoni 1300 78 99 78 (24 itula i le aso, 7 aso i le vaiaso), mensline.org.au.
Lagolago faapolofesa i le telefoni ma luga o le upega tafailagi ma ‘auaunaga o faamatalaga mo tamaloloa Ausetalia.
- **Mindspot:** telefoni 1800 61 44 34 (8:00 am to 8:00 pm, Aso Gafua i le Aso Faraile; 8:00 am to 6:00 pm, Saturday), mindspot.org.au.
‘Auaunaga e aunoa ma se totogi tau telefoni ma luga o le upega tafailagi mo tagata e atuatuvaile, popole, maualalo lagona, poo le le fiafia. E saunia su’esu’ega ma togafitiga mo le popole ma le le fiafia ma e mafai ai ona saili ‘auaunaga i le lotoifale.

Mo nisi faamatalaga e uiga i le lagolagoina o soifua maloloina i le mafaufau o loo maua i luga o le uepisaite a le Malo o Tasemania coronavirus.tas.gov.au/keeping-yourself-safe/support-services.

If you are worried or upset Afai o e popole pe le fiafia, Vili le Lifeline i le 13 11 14 poo le Beyond Blue i le 1300 224 636. Ise faalavelave faafuase’i, vili le 000.

E faapefea ona ou nofouta?

E taua lou nofouta a’o fai ma iai suiga.

Mo faamatalaga e uiga i le KOVITI-19 i totonu o Tasemania, alu i le coronavirus.tas.gov.au pe vili le Lainavave a le Soifua Maloloina Lautele i le 1800 671 738.

Mo faamatalaga e uiga i le KOVITI-19 i totonu o Ausetalia, alu i le health.gov.au pe vilie le National Coronavirus Health Information Line i le 1800 020 080.